

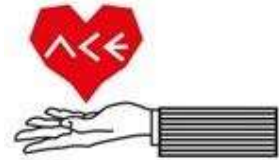

**Képzési kurzus idősellátásban dolgozó szociális
szakgondozóknak**

Hálózatépítés otthoni és közösségi környezetben idősek részére

**A hálózatépítés és a társadalmi tér alapvető
konceptiói**

2014-1-CZ01-KA202-002058

1. A hálózatépítés és a társadalmi tér alapvető koncepciói

Szükség van új megközelítésekre, hogy magas szintű gondozást lehessen nyújtani az olyan betegeknek, akiknek speciális szükségleteik vannak, egyre növekvő költségekkel, ezt megnehezíti a nem egységes és szerteágazó struktúra a német egészségügyi rendszerben. Annak érdekében, hogy koordinálhassuk a különböző szolgáltatókat és segítsük az együttműködést a hálózatépítés megvalósítható megközelítésnek tűnik. Az eset- és gondozási-menedzsment koncepciók formális és informális hálózatokkal dolgoznak komplex esetek gondozása esetén. A közösségi munka és hálózatépítés létfontosságú a helyi közösségben, hogy a megfelelő gondozás és egészségügyi ellátás létrejöjjön. Ennek célszerű kapcsolódnia, a már jelenlévő más struktúrákhoz a régióban.

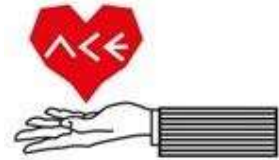
1.1. Miért hálózatok? Szükséglet alapú gondozás a hálózatokban / Szocio-politikai háttér

A demográfiai és szociális változások kihívások elé állítják a gondozási szolgáltatókat és más intézményeket minden nap. Kevesebb és kevesebb családban lehetséges az idős szülők vagy kiszolgáltatott élettársak, házastársak gondozása. Ugyanakkor a növekvő várható élettartam kiemelkedően komplex gondozási igényeket eredményez, mind a gondozói intézményekben, mind az otthoni ellátásban.

Az utóbbi évtizedek társadalmi változásai nyomán változás történt a szociális és ápolási szolgáltatások felhasználóinak igényei területén. A támogató, ápolási és gondozási szolgáltatók megpróbálják elérni a részvétel, önrendelkezés és felelősség terén feljüket támasztott igényeket. "A társadalmi előnyök a szolidaritásra, szubszidiaritásra és a társadalmi kontextusra kell, hogy orientálódjának." (SONG Themenheft 1).

A pénzügyi források ésszerű felhasználása és a megnövekedett igény a minőségi gondozásra azok a kihívások, amelyeket a megváltozott demográfiai változások okoznak. olyan ez, mint a kör négyyszögesítésének talánya: Ahogy az egészségügyi- és gondozási szolgáltatók bevételei egyre csökkennek, úgy egyre jobb szolgáltatásokat kell nyújtaniuk.

"Jelenleg a gondozói és a támogató szolgáltatók megpróbálják elérni a felhasználók egyre

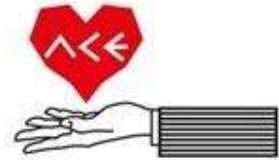

növekvő igényét a több és jobb szolgáltatásra. A segítség nyújtás, az önálló támogatás igénylése, egyedi kezdeményezések és az erőforrások megőrzésének elveit gyakran figyelmen kívül hagyják, ahogy a felhasználók az önbecsülés tiszteletben tartása melletti igényét az önrendelkezésre és függetlenségre szintén.” (SONG Themenheft 1).

A hivatásos gondozói szolgáltatók nem tudják ezeket az igényeket önmagukban kielégíteni. A hálózatok és együttműködések célja az egymástól függetlenül működő szolgáltatók közötti szinergia és a jobb kommunikáció. Egy kooperatív és összehangolt megközelítés rugalmasabban reagálhat az idősödő népesség követelményeire. A SONG hálózat támogatja a formális és informális gondozási és ápolási szolgáltatásokat és a szociális munka elosztását. Ez a családok és a környék által nyújtott meglévő közösségi hálózatok újbóli létrehozásáról szól. A lakóközvetek támogató potenciálját fel kell mérni és felhasználni, szoros szakmai segítséggel kombinálva.

Az ápolói szolgáltatók egyre inkább kapcsolódnak egymáshoz a hálózatépítésben, az integrált gondozásban, a betegközpontú ügykezelésben és az ellátás és a betegség kezelésének kooperatív konfigurációjában. (Ballsieper a.o. S. 161-174).

A hálózatok és a hálózatépítés húzószavak. Ez annak a ténynek tudható be, hogy nagyon funkcionálisnak tűnnek, mivel tiszteletben tartják a részt vevő szolgáltatók autonómiáját és még mindig (működőképes) szolgáltatást nyújtanak. (Bienzle, Gelabert u.a. 10. oldal)

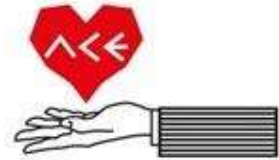

1.2. Idősek szolgáltatásai a társadalmi, szociális térben / Definíció "társadalmi tér"

Egy egyszerű meghatározást követve a társadalmi tér határozza meg azt a helyet, ahol "az emberek élnek, szabadidejüket töltik, amit sajátos módon tervezhetnek és befolyásolhatnak, ahol megvásárolják a dolgaikat, ápolják kapcsolataikat, és ahol parkolják autóikat". (Hinte 1995) A társadalmi tér meghatározza egy adott régió, város vagy negyed társadalmi és intézményi infrastruktúráját. A társadalmi tér meghatározása általában egy régió meglévő közigazgatási struktúráját követi.

Ez a kifejezés közel áll a "lakókörnyezet" kifejezéshez - mindkettő egy korlátozott helyet ír le, anélkül, hogy egyértelmű különbség lenne közöttük. Leírja az emberek mindennapi életkörét, amelyre szükségük van az érdekeik és szükségleteik kielégítésére. A szociális tér a lakókörnyezet középpontja - lakóterület, lakás / ház.

A demográfiai változás a szociális szolgáltatások nyújtói számára azt jelenti, hogy nem tudnak úgy tovább dolgozni, ahogy korábban, keresletalapúan, decentralizáltan és a szociális térhez illeszkedve kell fellépniük. Engedélyezniük kell a részvételt és az önrendelkezést - a helyi hálózatok megkönnyítik majd. Ennek elérése érdekében a társadalmi térben felmerülő igényeket és forrásokat fel kell mérni, hogy meghatározhassák a szakmai szolgáltatókkal való együttműködés alapját. (SONG Themenheft 2)

1.3 Hálózat elmélet

Ez a szöveg elsősorban a cselekvés tudását mutatja be a hálózatokban való munkavégzéshez. Mégis, egy rövid elméleti bevezetés hasznos lehet annak érdekében, hogy megértsük a társadalmi hálózatok, a társadalmi terek és a szakmai szolgáltatások hálózatait. A hálózatok történetéről, struktúráiról és hatásairól szóló tömör vázlatot Holger Bienzle, Esther Gelabert és mtsai adják meg. A "Die Kunst des Netzwerkens" esszéjükben (a hálózatépítés művészete). A következő szöveg vonatkozik erre:

A networking kifejezés sokféleképpen jelenik meg. Vannak hálózatok a közlekedésben (vonathálózatok), neurológiában (neuronhálózatok), szociológiában (társadalmi hálózatokban), politikában (politikai n.), üzleti (vállalati hálózatok) és végül, de nem utolsósorban a médiában (szociális hálózatok, internet). A "hálózat-társadalom" kifejezés, amelyet Manuel Castells 1996-ban kitalált, megmutatja, hogy a modern társadalmak egyre több hálózatszerű struktúrát hoznak létre, amelyek nyitottak és horizontálisan szerveződnek. A hálózatok a válasz a növekvő munkamegosztásra és a társadalom egyes részeiben való megkülönböztetésre a koordináció szükségességének kielégítése érdekében. (Bienzle, Gelabert és munkatársai, 9. oldal)

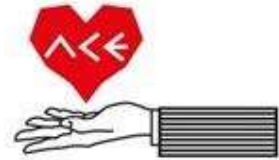
Nincs egységes és általánosan kötelező kifejezés a "hálózatra". A definíciók a téma, a használat és a cél függvényében változnak. Manuel Castells ilyen hálózatokat határoz meg:

"A hálózat több csomóból áll, amelyek egymáshoz kapcsolódnak. Egy csomó az olyan pont, ahol (összekötő) vonalak találkoznak. (...) A hálózatok által definiált topológia azt mutatja, hogy két pont (vagy a társadalmi pozíciók) közötti távolság (vagy erősség vagy gyakoriság) gyengébb (vagy erősebb vagy gyakoribb), ha ezek a pontok ugyanabban a hálózatban létező csomók, mint amikor egy másik hálózatba tartoznak." (Manuel Castells, 2003, p. 528, Westermann, Till)

Általánosságban a hálózatokat a legalább három független szereplőnek, személynek vagy szervezetnek egymáshoz kapcsolt szimulációja vagy társadalmi interakciói határozzák meg. (Bienzle, Gelabert és munkatársai, 10. o.) Block a "Handbuch der Netzwerkarbeit" (Diakonie Köln) fogalom meghatározására utal és kimondja:

Erasmus+

"A hálózatépítés alapja más emberek, munkájuk és környezetük, történelmük és kultúrájuk, kommunikációjuk, kapcsolataik és értékeik elfogadása. Ez magában foglalja más emberek tudásának és tapasztalatának elismerését, és felismeri a különböző kísérleteket és visszajelzéseket. Ezenkívül azt jelenti, hogy különböző emberek és intézmények ismereteit és tapasztalatait gyűjti össze, és új utakat alakít ki a saját és a közös élet környezetének javítására."* (Handbuch, akit Block idéz p. 9.)

A meghatározás középpontjában az elismerés, a kommunikáció és a kölcsönös bizalomra épülő kapcsolat, valamint a közös előrehaladás eléréséhez vezető erős hit áll. (Block p.9.) A szociális háló elméletének átfogó leírása itt nem adható meg. Ez a modul a szolgáltatói munkára összpontosít a közösségi környezetben. Ez a feladat magában foglalja az egyéni ügykezelést és az ápolás kezelés irányítását az átfogó hálózaton belül az összes hálózati szektorban. A cél az, hogy összekapcsolja a felhasználó számára rendelkezésre álló erőforrásokat a személyes hálózatokkal a szociális térben és a szakmai szolgáltatók között. Ez azért van így, hogy elkerüljük az ellátás eltérítését és egy pontosan illeszkedő szolgáltatást hozzunk létre. Ehhez az intézményközi / szervezeti és egyéni társadalmi hálózatok leírására összpontosítunk.

1.3.1. Intézményi hálózatok

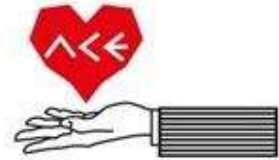
Az intézményi hálózatok a szociális és egészségügyi rendszerben általában olyan társult szervezetek, amelyek minden érintett fél javára és a többlet értékekre irányulnak. (Wohlfahrt 2002, 39. oldal, hivatkozva: Bienzle 10. old.)

Az együttműködéshez képest, amely két vagy több, határozott határokon átívelő partner közötti kölcsönhatás fejlett és kötelező formájaként definiálódik, a hálózatok nyitottabbak és kevésbé szabálykötelesek.

Az önkéntes és kevésbé szabály által kötött szövetségük miatt a hálózatok rugalmasabbak lehetnek. A csomókat a résztvevő szervezetek személyei képviselik; ugyanazok a céljaik vannak, és ezért jól működhetnek együtt. De ez is az oka annak, hogy a hálózatok sokkal inkább interferencia-hajlamúak, mint egy szerződésben rögzített együttműködés. A személyzet megváltozása zavart okozhat, de az együttműködés kialakulásához is vezethet, vagy az együttműködés a hálózat részévé lép elő.

A hálózatok megteremtését és fenntartását a gondozó / szociális intézmények feladataiként

This project has been funded with support from the European Commission

az ellátás menedzsmentjének vagy a társadalmi tér orientációjának szabályai (optimális orientálódás és az erőforrások és a társadalmi tér kínálatának egyesülése) szerint lehet megszervezni. A legfontosabb cél az élettér vagy szolgáltatási körzeten belüli gondozási struktúrák együttműködésének és összehangolásának optimalizálása.

Az intézeti hálózatok jellemzői

Az intézményi hálózatok különböznek az együttműködésektől vagy egyesüléstől, ezért a szakirodalomban a "harmadik típusú szabályozó mechanizmusok"-ként fogalmazzák meg. (Bienzle 10. o.) Ez azt jelenti, hogy:

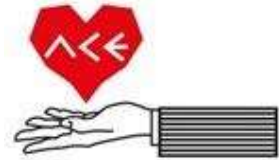
"Sem a monetáris, sem a hierarchikus kapcsolatok nem támogatják a hálózatokat, hanem a környezetfüggő tények, mint a bizalom, (kölcsonös) elismerés és közös érdekek. (...) A kommunikatív kapcsolatokról építkeznek, amelyek nem oldódnak pénz és hatalommal kapcsolatban." (Faulstich / Vespermann / Zeuner 2001, 14. oldal, hivatkozás: Bienzle 10. oldal)

A Blokk szerint a hálózatok következő előfeltételei kell teljesülniük:

- Minden résztvevő önként érdekelt az együttműködésben. Az emberi lények hálózatokat alkotnak, nem intézményeket
- Minden résztvevő felismer és végrehajt egy vagy több célt
- Minden résztvevő független marad, és nem veszíti el az identitását. A fúzió nem hálózat, minden partnernek gazdaságilag és / vagy tartalmilag profitálnia kellene (P. 19)

Az intézményi hálózatok Block szerint struktúrák szerint vannak kialakítva, ahol összetett kihívásokat lehet feldolgozni. (Block 8.o) A hálózatokkal foglalkozó cégek szinergiákra törekszenek a kompetenciák összevonásával. (Friedmann, Ch., Sommer, 22. o.)

A hálózat megteremtésének és a hálózatba való bekapcsolódás motivációját mindig a hálózaton belüli haszon elnyerésében való szilárd meggyőződés hajtja. Ha egy partnernek a hálózat azt a benyomást kelti, hogy hosszú távon sokkal többet járul hozzá, mint amennyit nyer, előbb-utóbb elhagyja a hálózatot. Az egészségügy és a szociális ellátás hálózatának számos célja és előnye van. A következő lista nem teljes:

- Nyisson meg új célcsoportokat
- A saját szervezet szolgáltatási spektrumának növelése az együttműködés révén
- Gyűjtsön és ossza meg adatait
- Új tudás létrehozása
- Fejleszteni kell az innovációkat
- Fedezze fel és használja mások ismereteit
- Növekedjen és maradjon versenyképes
- Növelje rugalmasságát
- Csökkentse a kockázatot
- Csökkentse a költségeket
- Gondolkodj kreatívan
- Stb., Stb

(Lernende Region – Netzwerk Köln e.V. (Ed.): Aktionsbündnis für gesunde Lebenswelten)

Reflexiós feladat: Vizualizálja a munkát az ön szervezetében. Hol látja a hálózatépítés kiindulópontjait? Kérjük, soroljon fel legalább három okot, hogy tagja legyen egy hálózatnak vagy hogy kezdeményezzen egy hálózatot?

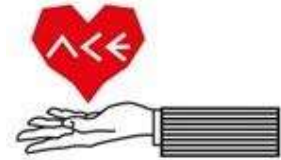
1.3.2. Személyes és esetközpontú hálózatok

A személyes hálózatokban a felhasználók teljes hozzáféréssel rendelkeznek. Egyéni, személyes társadalmi hálózatot alkotnak.

Schubert leírja a különböző hálózati rétegeket. A mikroszektor réteg személyes hálózatokból áll, a mezo- és makroszálal rétegek a hálózatok és a szervezetek és a képviselt szereplők közötti kapcsolatok. Itt Schubert felosztja az elsődleges, másodlagos és tercier hálózatokat.

Az elsődleges hálózatok személyes, informális és nem szervezett kapcsolatok, mint a család, a barátok és az ismerősök.

A másodlagos hálózatok olyan informális kapcsolatokat képviselnek, amelyek többé-

kevésbé közös érdekeken vagy problémákon alapulnak és szerveződnek. A másodlagos hálózatok önszerveződő szervezetek a saját szociális- és lakóhelyen belül. Például szomszédok, klubok vagy önszervező csoportok.

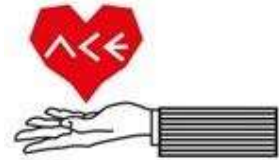
A tercier hálózatok a város vagy megyei hivatásos szereplők intézményes hálózatai, például gondozói szolgáltatók, biztosítók, idősek otthona és tanácsadó központjai.

Ahogy azt a felhasználó látja, a személyes hálózat részeként jelenhetnek meg, például amikor egy felhasználó meglátogatja egy negyedében a tanácsadó központot, vagy gondozói gondoskodnak róla.

Natural Networks Social Resources			Artificial Network Professional Resources	
Primary Networks	Secondary Networks Informal Relationships		Tertiary Networks Professional Actors	
Not organised	Little organised	Very organised	Non-profit, third sector	Marketplace
Informal circles	Small nets	Larger nets, volunteers	Institutionalised services	Economically orientated cooperations
Families, friends, colleagues	Self-help circles, neighbourhood nets	Associations, organisations	Quarter based actors, welfare services	Economically based services and products

A hálózatok osztályozása (SONG Themenheft 2 p. 11, transl.)

Reflexiós feladat: Mely másodlagos hálózatoknak vagyunk tagjai? Mely tercier hálózatok tartoznak a mi elsődleges hálózatainkhoz?

1.4. Hálózat analízis

Általánosságban a hálózati vizsgálatok a formák, funkciók és a hálózatok dinamikáját ábrázolják. Számos különböző kutatási eszközt használnak az elemzéshez: különböző hálózati térképek, interjúi iránymutatások stb. (Holstein 23. oldal) - lásd még a 3. tanegységet: "A társadalmi tér elemzési módszerei" ebben a modulban.

A társadalmi hálózatok elemzésének témája óriási, és a fent említett 3. egységben kerül tárgyalásra. A hálózati elemzésben nagyon gyakran grafikus megjelenítéseket használnak a strukturális kapcsolatok vizualizálására, és talán még a rejtett linkek megjelenítésére is. Így a hálózat ábrázolható és megjeleníthető térképként. (Lásd még a 3. rész "Társadalmi tér elemzési módszerek" című fejezetet).

Az összes hálózati típus jellemzésére és elemzésére három elemzési tulajdonság használható:

1.4.1. Relációs tulajdonságok

Ezek leírják a kapcsolatok minőségét. Ez magában foglalja a kölcsönös viszonyosságot, a tartalmak bőségét, a homogenitást / heterogenitást, az elkötelezettséget, a kapcsolatok intenzitását / gyakoriságát, rugalmasságát és állandóságát, valamint a társadalmi szerepek közötti kapcsolatokat.

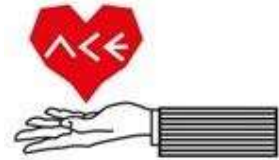
1.4.2. Funkcionális tulajdonságok

Ezek leírják a kapcsolatok tartalmát. Például erőforrások cseréje, információk cseréje és megosztása, segítségnyújtás és mentés, támogatás és segítségnyújtás.

1.4.3. Szerkezeti tulajdonságok

Ezek leírják a hálózat morfológiáját. Ez azt jelenti, hogy olyan tulajdonságokat jellemeznek, mint a méret, a sűrűség, a klaszterek vagy az osztályok. Mindig a hálózati struktúrát érinti:

- Ki tud kapcsolódni közvetlenül vagy közvetetten?
- Mennyire szoros a háló?
- Vannak-e csoportok, központok vagy hidak más területeken?

- A struktúrák részben átfedésben vannak?

-

"Létfontosságú, hogy létezzenek közvetlen és közvetett kapcsolatok (...), hogy milyenek és milyen formákat alkotnak" (Ziegler 342. o. Bienzel 12. o.).

Annak érdekében, hogy elemezzék az idők számára nyújtott szolgáltatások strukturális rétegét, fontos a felhasználó szemszögéből szemlélni azt. E perspektíva relevanciája az, hogy megmutatja a szakmai gondozástól való függőség mértékét.

"Az, hogy valaki teljes vagy részleges szakmai szolgáltatásban részesül-e, nagymértékben függ a családtól, a háztartástól és a baráti, a szomszédos és a magánszférában élő más személyek informális hálózatának nagyságától és minőségétől." (DIW 2013. sz. 3)

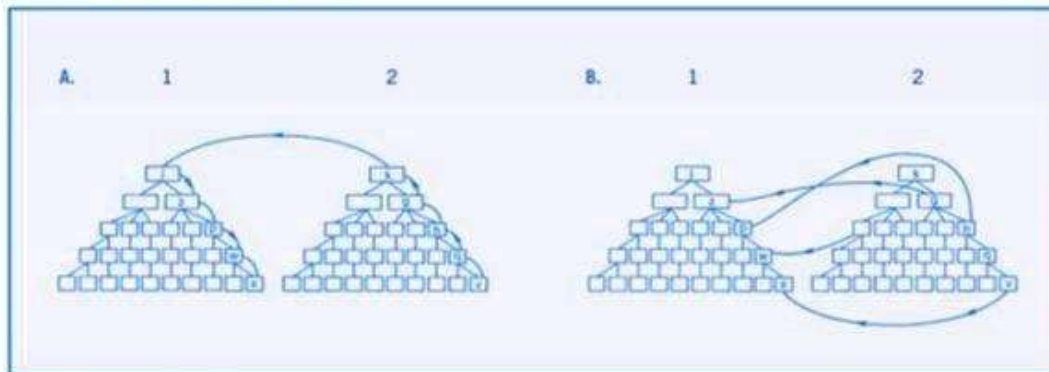
A kapcsolatok szerkezeti elemzése a formális és az informális struktúrákra figyelembe vételével történik, és szintén figyelembe veszi a kapcsolatok erejét.

1.4.4 Formális és informális hálózati struktúrák

Az informális kapcsolatok személyfüggőek és gyakran önkéntesek, ritkán szervezettek és strukturáltak. Létezhetnek formális struktúrákon belül vagy azok alatt. A "formális / informális" kettősség két megfelelő pólust képez egy struktúrában. Például: A munka kapcsolatok rendszerint egy hivatalos alapon léteznek először. A "hivatalos csatornákat" a szervezeti és jogi szabályok jellemzik. A munkatársak növekvő bizalmával informális eljárások jönnek létre, így a munka könnyebben és gyorsabban megvalósítható. "A formális csatornákkal ellentétben, amelyek gyakran hierarchikusak, közvetettek és hosszú utakra van szükségük, a nem hivatalos módszerek közvetlenebbek és ennél fogva rövidek." * (Bienzele 14. o.) A formális és az informális viselkedést nem lehet ellentétesnek tekinteni, hanem egy jó kombinációnak.

.

Formelle und informelle Bindungen

Quelle: Chisholm 1999, S. 34.

Formális és informális kapcsolatok (Bienzle et al., p. 13)

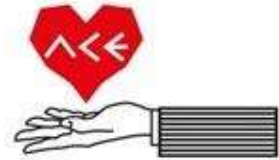
A fenti képet Chisholm hozta létre. Az "A" a két szervezet közötti formális, hierarchikus szervezett módon jeleníti meg a kapcsolatokat. A "B" a rövid, informális kapcsolatokat mutatja. Még egy szervezeten belül is megfigyelhetünk olyan látens társadalmi hálózatokat, amelyek a hivatalos csatornák alatt nőnek.

Reflexiós feladat: Mit csinálna, ha egy feladatot gyorsan és hatékonyan kell elvégezni? Milyen csatornákat használ, amikor az idő megnyomja? Milyen "titkos csatornák" ismerősek Önnek? Vannak olyan problémák, amelyeket inkább "nem hivatalosan" végez el és hogyan segít ez a betegeinek / klienseinek? Hogyan ismerte meg az informális csatornákat és hogyan őrzi meg őket?

1.4.5 Erős és gyenge kapcsolatok

A kapcsolatok / ismerettségük erősségük szerint írhatóak le. Az **erős kapcsolat** hosszantartó, stabil, érzelmileg kötődő és kölcsönös, mint a barátságok, a testvérek, a gyermekek és a szülők közötti kapcsolatok. A valószínűsége, hogy ennek a "belső körnek" sok tagja ugyanazokkal a kapcsolatokkal, ismerettségekkel és információkkal rendelkezik, magas. Az erős kapcsolatok gyakran közvetlen támogatást nyújtanak, például ellátás, gondozás, pénz stb.

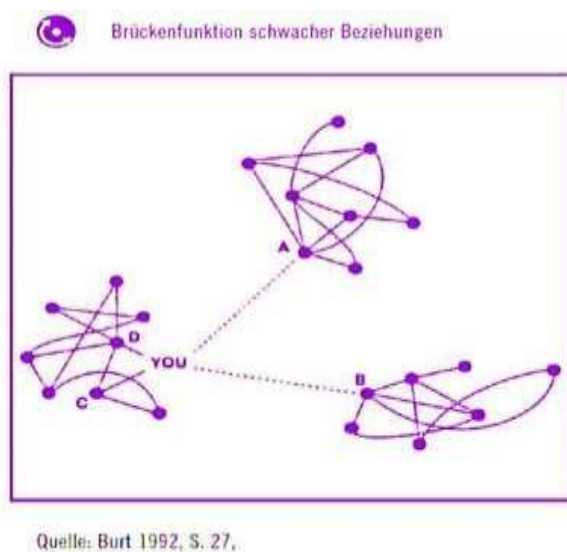
A **gyenge kapcsolatok** kevésbé intenzívek, érzelmi és kölcsönös. Ezek a kapcsolatok szomszédok, ismerősök vagy kollégák között léteznek. Főleg információt szereznek. A gyenge kapcsolatok az (erős) belső körben ismeretlen információkkal szolgálhatnak.

A gyenge kapcsolatok erejének hipotézise ezt a tényt illusztrálja. Az 1970-es évek egyik tanulmánya kimutatta, hogy az új munkahelyet kereső személyek nagy része gyenge kapcsolatokra (ismerősökre) támaszkodott. A gyenge kapcsolatok ereje a "hídfüggvény". ("Ismerek valakit, aki ismeri valakit")

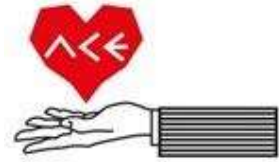
A gyenge kapcsolatok kapcsolják össze az alcsoportokat, és megkönnyítik a sokoldalú kapcsolatokat és információ szerzést, amelyekről nem tudtunk volna az erős kapcsolati hálón belül.

Ezáltal a gyenge kapcsolatok felülmúlhatnak egy (túl) erős belső irányultságot és új információs utakat biztosítanak. Vagy, mint Bienzle állítja: "A heterogén és diverzifikált hálózatokban a horizontok kiszélesedtek." * (Bienzle 14. o.)

A fenti kép azt mutatja meg, hogy a "hídfejek" vagy gyenge kapcsolatok révén új kapcsolatokat és ismerettségeket hoztak létre, amelyek korábban nem léteztek.

A gyenge kapcsolatok fontosságát 1992-ben Ronald Burt írta le a "Strukturális lyukak" című elméletében. A hatalom és a befolyásosság szerepét tárgyalja a hálózatokban, és leírja, hogy egy emberek hogyan jutnak hatalomhoz azáltal, hogy a hálózatban milyen stratégiai

szempontból kedvező helyzetben vannak.

A fenti helyzetben az "YOU (Ön)" pozíciója stratégiai szempontból kedvező helyzetben van azáltal, hogy áthidalja a szerkezeti lyukakat az egész hálózatban. Hídvezetőként "Ön" közvetlen hozzáféréssel rendelkezik szétsztható információkhoz a hálózaton belül, vagy akár a távoli személyek / intézmények részére. Az "Ön" fontos információforrásként ismert, és másrészt sok információt kap. (Bienzle P. 15)

Reflexiós feladat: *Kérjük, írja le a gyenge kapcsolati hatását, abban, hogy hogyan akadályozhatja meg az emberek idősek otthonába való kerülését.*

Felhasznált irodalom:

Ballsieper, K., von Reibnitz, C., Interne Vernetzung und Überleitungsmanagement (S. 161174) in: Bechtel, P., Smerdka-Arhelger, I. (Hrsg.), Pflege im Wandel gestalten – Eine Führungsaufgabe, Berlin Heidelberg 2012

Bechtel, P., Smerdka-Arhelger, I. (Hrsg.), Pflege im Wandel gestalten – Eine Führungsaufgabe, Berlin Heidelberg 2012

Bienzele, Holger, Gelabert, Esther, Jütte, Wolfgang, Die Kunst des Netzwerkens, Wien 2007

Friedmann, Ch. Sommer, S.u.a. (Hrsg.) Netzerkbildung und –management im Gesundheitswesen, RU Bochum 2011

Hinte, Wolfgang: Fall im Feld, 2001, (S. 10 -13) in: Social management: Zeitschrift für Sozialwirtschaft, No. 6, pp. 10 - 13

Lernende Region – Netzwerk Köln e.V. (Hrsg.): Aktionsbündnis für gesunde Lebenswelten“ Köln 2012

Castells, M. 2003 S. 528, zitiert nach: Westermayer, Till, Der Netzerkbegriff in M. Castells

Einflussfaktoren auf Versorgungssettings in Deutschland, DIW 2013

<https://www.zgp.de/upload/content.000/id00402/attachment02.pdf> (18.7.2016)

Holstein, Betina, Qualitative Methoden der Netzerkanalyse,

<https://www.bpb.de/nachschlagen/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61541/altersstruktur> (7.7.2016)

Netzwerk: Soziales neu gestalten (SONG) Hrsg., Zukunft Quartier – Lebensräume zum Älterwerden – Themenheft 1: Hilfe Mix – Ältere Menschen in Balance zwischen Selbsthilfe und professionelle Unterstützung – Köln 2007 – www.zukunft-quartier.de (10.07.2016)

Netzwerk: Soziales neu gestalten (SONG) Hrsg., Zukunft Quartier – Lebensräume zum Älterwerden – Themenheft 2: Gemeinsam mehr erreichen – Lokale Vernetzung und Kooperation Köln 2008 – www.zukunft-quartier.de (10.07.2016)

<http://www.leitbegriffe.bzga.de/alphabetisches-verzeichnis/soziale-netzwerke->

[undnetzwerkfoerderung/](#) (15.7.2016)

This project has been funded with support from the European Commission